

Foto: EPA

”
Regeringen har
ännu inte mot-
tagit någon
framställan.

ANN LINDE i en
kommentar via sin
pressekreterare

Foto: TT

Vill inte
kommen-
tera kravet
på ursäkt.

HOVET hänvisar
till Utrikesdepar-
tementet

SLAVHANDELN I SVENSKA KOLONIN – HON KRÄVER URSÄKT AV KUNGEN

Kung Gustav III sökte
kolonier för Sverige
och 1784 lyckades han
få den franska ön
Saint-Barthélemy.

NAMNGAV. Huvudorten Gustavia är upp-
kallad efter Gustav III. Foto: GERALD TESSIER

Ett hamnmotiv från Gus-
tavia. Centralt på bilden
ses två slavar med fot-
bojor. I bakgrunden ett
fort med svensk flagga.
Foto: SJÖHISTORISKA MUSEET

KRÄVER URSÄKT. Verene
Shepherd, vice ordförande i Karibiska
gemenskapens (Caricom) gottgörelse-
kommission, kräver ursäkt av svenska
kungafamiljen och regeringen. Foto: PRIVAT

”
Om man
tänker på alla
vapen, red-
skap, verktyg,
bojor, tortyr-
instrument
och annat av
järn som
användes i
slaveriet, för-
står ni att vi
har ett case
mot Sverige.
VERENE SHEPHERD

Karibisk protest mot Sveriges roll

Sveriges kungahus och regering ska be om ursäkt för den svenska rollen i slavhandeln.

Det är ett allt starkare krav i Västindien, där Sverige hade sin enda koloni, samtidigt som Black Lives Matter-protester rasar på de karibiska öarna.

– Sverige profiterade på slaveriet, vi kräver ursäkt och kompensation, säger Verene Shepherd i de karibiska staternas gottgörelsekommission.

Hovet hänvisar till UD, som säger att regeringen ännu inte fått ta emot något officiellt krav.

Den gamla svenska kolonin Saint-Barthélemy är ett exklusivt turist- och skatteparadis i Västindien. En tummelplats för internationella jetsettare som som Beyoncé, Mariah Carey, Paul McCartney och Leonardo DiCaprio.

Gatorna har svenska namn och huvudorten heter Gustavia efter Gustav III. Ön värdar det svenska arvet som en del av varumärket – och marknadsförs som den renaste och fredligaste platsen i Västindien.

Under den svenska tiden var ön en integrerad del av den västindiska slavekonomin. Hela den lönsamma plantageverksamheten i de brittiska, franska och andra kolonierna i Karibien vilade på slavarbetskraft.

Saint-Barthélemy, där slaveriet avskaffades först 1847, ingick i detta ekonomiska system även om den karga svenskon knappast hade några plantager och godsägare – och därmed relativt få slavar.

Sverige i skottgluggen

Därför hamnar också Sverige nu i skottgluggen när kraven på

slavhandeln. Svenska fartyg transporterade förslavade människor från Afrika medan kolonin Saint-Barthélemy var en blomstrande västindisk frihamn för kommers med slavar och andra handelsvaror.

Svenskt järn i slavekonomin

Samtidigt dominerade Sverige världshandeln med järn, den metall som användes för att tillverka vapen, bojor, kedjor, verktyg och jordbruksredskap som var centrala i slavekonomin. Sverige producerade också så kallat voyage-järn som användes som betalningsmedel vid slavtransaktioner i Afrika.

Slaveriet i Västindien var grymmare än på de flesta andra platser. Miljontals slavar slet under omänskliga förhållanden på sockerplantagerna. Många överlevde bara några år, så det behövdes ständigt nya tillförsel från Afrika.

Saint-Barthélemy var en frihamn där det förekom omlastning av slavar för vidare befördran till andra karibiska öar. Det hölls också slavauktioner på ön. Allt detta gav skattepengar till svenska kronan utöver inkomster till handelshus och rederier.

De 15 medlemsländerna i karibiska gemenskapen Caricom inrättade för sju år sedan en kommission som ställer krav på gottgörelse för grymhet under slaveritiden. I första hand på

stora slavhandlarnationer som Storbritannien, Frankrike, Nederländerna, Spanien och Portugal, men också Danmark, som hade omfattande slavhandel, och Sverige finns med på listan.

Kommissionen har skärpt sina krav på senare tid mot bakgrund av att Black Lives Matter-rörelsen spritt sig från USA till Västindien och övriga världen. Verene Shepherd, professor i socialhistoria vid Västindiska universitetet på Jamaica och vice ordförande i FN:s kommitté mot rasdiskriminering, är en av de drivande krafterna i gottgörelsekommissionen.

– Sverige spelade också en dominerande roll i handeln med järn. Om man tänker på alla vapen, redskap, verktyg, bojor, tortyrinstrument och annat av järn som användes i slaveriet, förstår ni att vi har ett case mot Sverige, säger hon.

Kungen vill inte kommentera

Hovet vill inte kommentera kravet på ursäkt eftersom frågan ”för Sveriges relationer med den mellanstatliga organisationen Karibiska gemenskapen” och ”Utrikesdepartementet ansvarar för förbindelserna” med den organisationen.

– Caricom tillsatte för några

Gatorna i Gustavia har svenska namn. Foto: ELISABET AXÅS

år sedan en kommission som skulle utreda möjligheten till kompensation och ursäkt för slavhandeln. Från svensk sida har diskussionerna som pågått inom

Caricom noterats, men regeringen har ännu inte mottagit någon framställan och har därför inte heller tagit ställning till frågan, meddelar utrikesminister Ann Linde via sin pressekreterare Mikael Lindström.

Hon påpekar att delegationen för mänskliga rättigheter i Sverige har tagit fram ett studie-material om Sveriges roll i det transatlantiska slaveriet samt att regeringen 2012 bidrog med 10 000 dollar till ett minnesmonument för slaveriets offer vid FN-högkvarteret i New York.

Sökte kolonier

Kung Gustav III sökte kolonier för Sverige och 1784 lyckades han få den franska ön Saint-Barthélemy i utbyte mot att Frankrike fick handelsrättigheter i Göteborg.

Västindiska kompaniet bildades för att sköta handeln och en frihamn inrättades. Det ledde till snabb ekonomisk utveckling på den fattiga ön. Svenske kungen skulle ha 25 procent av alla inkomster från ön.

När Sverige tog över bodde 784 personer på ön varav cirka

Utrikesminister Ann Lindes svar

en tredjedel slavar. Befolkningen växte snabbt och 1800 hade ön 6 000 invånare; 5 000 bodde i staden Gustavia som därmed var svenska rikets femte största stad.

Andelen slavar i befolkningen låg ofta runt 40 procent och var som mest runt hälften i början av 1800-talet.

”Svenskstaden var slavstad”

”Redan i sin begynnelse var svenskstaden således en slavstad. Mer än så: den hade byggts med slavarbetskraft”, skriver historikern Holger Weiss.

Som mest fanns 2 000 fasta slavar på ön, men samtidigt fanns ett stort antal slavar i magasin vidare till andra öar i Västindien.

Det är oklart exakt hur många slavar som transporterades på svenska fartyg, siffror på runt 5 400 slavar i den inomkaribiska handeln brukar nämnas. Det är inte heller känt hur många slavar på andra länders fartyg som passerade via frihamnen. Men det rör sig om en bråkdel av de upp till 15 miljoner förslavade svarta afrikaner som skeppades över till Amerika genom århundradena.

Även om Sverige var en liten aktör i slavbranschen berodde det inte på låga ambitioner. Tvärtom, förhandlingar fördes om att få ta över andra och

större öar i Västindien, bland dem Guadeloupe, men dessa planer gick inte i lås.

Under några år kring sekelskiftet 1800 spelade slavhandeln en stor roll för öns ekonomi. Men affärerna gick allt sämre med åren, antalet invånare sjönk och till slut lyckades Sverige bli av med den ekonomiska bördan. Frankrike tog över igen 1878 och sedan dess är ön fransk.

Då hade redan de flesta av de frivolva slavarerna lämnat ön och flyttat till de stora franska öarna i Västindien där det fanns jobb.

Även om Sverige hade få slavar behandlades dessa lika grymt i den svenska kolonin som i övriga Västindien. Hårda straff utmättes för minsta förseelse. Dock fick ägaren inte utdela mer än 29 piskrapp, vid strängare straff skulle slaven överlämnas till myndigheterna.

Straffsatserna kunde se ut så här, enligt slavlagen: Slag mot husbonde, eller någon i husbondens familj – dödsstraff; vapennehav – maskering – dödsstraff; vapennehav – halsjärn; utomhus efter klockan 21 – halsjärn; maskerad eller dold identitet – piskning, brännmärkning med glödgat järn samt halsjärn; samling i grupp utan tillstånd –

Tom Hanks och Bruce Springsteen är bland de många kändisar som semesterar på Saint Barth. Foto: STELLA PICTURES

brännmärkning/dödsstraff; försäljning av varor för eget bruk – 29 piskrapp.

Vit majoritet

– Saint-Barthélemy är en av få öar i Karibien som har vit majoritet, ända sedan den svenska tiden. Ön är karg och har brist på vatten och är därför inte lämpad för stora plantager. Så det har aldrig funnits många förslavade människor på ön, säger Lill-Ann Körber, professor i nordisk litteratur vid Århus universitet som forskar om den skandinaviska kolonialhistorien och slavhandeln.

– Det finns i dag ingen minoritet på Saint-Barthélemy som har problem med den svenska tiden, ingen identifikation med det afrokaribiska arvet eller den afrokaribiska kulturen. Frågorna om minneskultur och Sveriges roll i slaveriet kommer från den svenska sidan, inte från ön, säger hon.

Lill-Ann Körber förklarar att Danmark är ”utmanat” på

ett helt annat sätt än Sverige eftersom den danska slavhandeln var mera omfattande med mer än 100 000 slavar på danska skepp. På de tidigare danska öarna i Västindien finns en tradition av antikononial protest allt sedan början av den danska kolonialismen, säger hon.

– Att den svenska slavhandeln inte blev

större beror inte på att svenskarna inte ville, utan på europeiska maktrelationer. Danmark hade fördel av geografin, av sitt läge vid Atlanten. Så i dag kan man säga att Sverige hade tur, säger hon.

Ingen dansk ursäkt

Danmark har aldrig bett om ursäkt för sitt deltagande i slavhandeln. Drottning Margrethe sade att ”det var inget vackert kapitel” när hon 2017 besökte Ghana där Danmark hade slavarfort på 1600- och 1700-talen. Vilket också Sverige hade under åtta år på 1600-talet.

Inte heller dåvarande danske statsministern Lars Lökke Rasmussen ville be om ursäkt när han samma år besökte den tidigare danska ön Saint Croix. Han sade att ”det är en oförlätlig del av vår historia”.

Saint-Barthélemy tillhör Frankrike men har begränsat självstyre. Ön

har 10 000 invånare och ekonomin är beroende av turismen. Svensk-franske Nils Dufau sitter i ledningen för självstyret och är ansvarig för turismen. Han förklarar att antalet bokningar har gått ned på grund av coronakrisen, men att man nästan inte har några sjukdomsfall på ön. Amerikanska turister kommer och stannar länge för att vänta ut pandemin, säger han.

Lever på turismen

– Vi lever helt på turism, exklusiv turism. Utan Gustavia och dess hamn som Sverige byggde hade Saint Barth aldrig kunnat utvecklas så positivt som det är i dag. Sverige är därför mycket omtyckt av öns invånare, säger Nils Dufau.

– Slaveriet är en del av vår historia. Det har varit en del oroligheter och protester på andra större franska öar, men inte hos oss. Här lever vi på samma väglängd oavsett vilken ras, nationalitet, religion eller kultur vi härstammar ifrån.

– Det enda hotet vi alla här regelbundet har att brottas med är orkanerna, säger han.

Sverige förbjöd slavhandel 1813. Till slut avskaffade riksdagen slaveriet på Saint-Barthélemy 1845.

Den 9 oktober 1847 friköpte svenska staten de återstående 523 slavarerna på ön – och salut sköts med kanon för att markera den historiska dagen.

Arne Lapidus
arne.lapidus@expressen.se